

За логікою досліджень Л. Уайта, культура є похідною функцією від соціально-економічних досягнень суспільства. Однак, безпосередньо цей зв'язок у його роботах не окреслюється. Тобто, автор пропускає проміжну ланку (соціально-економічний розвиток) між первинними факторами та культурою. Незважаючи на це, логічні висновки дають підстави проєціювати трактування автора щодо природи розвитку культури, на суспільний розвиток уцілому. Отже, на думку Л. Уайта: «культура розвивається по мірі збільшення кількості енергії, що здобувається на душу населення, або по мірі збільшення ефективності інструментальних засобів вводу енергії у дію... ступінь культурного розвитку, що вимірюється кількістю благ та послуг вироблених на душу населення задля задоволення людських потреб, детерміновано кількістю здобутої на душу населення енергії, а також ефективністю тих технологічних засобів, за допомогою яких вона вводиться у дію» [2].

Валлійський історик Ян Моріс підкреслює важливість здобутку енергії в контексті суспільного розвитку зазначаючи, що «1840 року британці не досягли б Тингаю¹ й не знищили б його, якби не вміли використовувати енергію рослин та тварин на харчування солдатів та моряків, що самі не займалися землеробством, енергію вітру та вугілля на доправлення кораблів до Китаю та енергію вибухівки на обстріл китайського гарнізону» [3]. Однак при цьому Моріс заперечує пріоритетну роль енергії в контексті суспільного розвитку, ставлячи її в один ряд з такими не менш важливими на його думку факторами, як: урбанізм (організація життя у великому місті), опрацювання інформації, військове мистецтво. Безперечно з точки зору суспільного розвитку зазначені фактори є важливими, однак можливості їх реалізації обмежується кількістю здобутої енергії (наприклад, на розбудову міської інфраструктури потрібно витратити енергію людських м'язів, інтелекту, транспортних засобів тощо). Виходячи з цього, сприйняття наведених Морісом факторів як рівноцінних є недоречним.

Отже, енергія є первинним фактором, що впливає на розвиток суспільства. Тобто, вона являє собою своєрідний фундамент для інших факторів суспільного розвитку. Без енергії не можуть бути реалізовані жодні соціально-економічні заходи, що робить процес здобутку енергії пріоритетним напрямом господарської діяльності. Однак з цього не слід робити хибних висновків щодо пропорційної залежності між здобутком енергії та розвитком певних соціально-економічних процесів (наприклад, збільшення обсягів здобутої суспільством енергії жодним чином не вплине на прийняття певних інституцій, воно лише може забезпечити потенційну можливість їхньої реалізації).

Перелік посилань:

1. Smil V. *Energy in World History* / V. Smil. – Boulder: Westview Press, 1994. – 300 p.
2. Уайт Л. *Избранное: Наука о культуре* / Л. Уайт. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. – 960 с.
3. Морис Я. *Чому захід панує на тепер* / Я. Морис – К. : ТОВ «Видавництво «КЛІО»», 2014. – 784 с.

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ: ГЛОБАЛЬНІ ВПЛИВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

Н.Р. Синюра-Ростун

ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів

Найціннішим та найважливішим двигуном економічного розвитку у сучасному світі стали людські ресурси. Формування їх якісної основи визначається, здебільшого, освітньою складовою. Доступність освіти стала однією із передумов формування якісних людських ресурсів, здатних ефективно працювати в умовах швидкозмінних економічних реалій та переходу до економіки знань. Тут доцільно орієнтуватися на дослідження фінансовані Світовим Банком [1], які показують, що для формування трудового потенціалу людини, що є запорукою ефективного розвитку економіки, важливою є якісна підготовка на усіх етапах навчання. Однак, класичні навчальні заклади, на сьогодні, не спроможні самостійно вирішити завдання та задовольнити ті вимоги, які ставить перед ними суспільство щодо якості освіти. Відтак, під впливом світових тенденцій, в Україні починають формуватися інноваційні освітні системи, які пропонуються як основні так і додаткові освітні послуги та здатні максимально задовольнити зростаючі потреби населення у якісних освітніх послугах. Мережу просторових освітніх систем формують освітні кластери, освітні корпорації (університети-підприємства), транснаціональні освітні корпорації, навчально-освітні комплекси, освітні онлайн платформи тощо. Перевагами у їх функціонуванні стають:

– орієнтація на запити споживачів «на майбутнє», що вимагає від них бути досить гнучкими і швидкими у розробці та реалізації нового освітнього продукту, на відміну від традиційних освітніх закладів;

¹ мається на увазі битва при Тингаю «Опійної» війни 1840-1842 рр.

- посилення конкуренції на ринку освітніх послуг, що позитивно впливає на якість освітнього продукту;
- пошук та ефективне поєднання різноманітних джерел фінансування, що позитивно впливає на інвестиційний клімат у регіоні та державі;
- поява нових форм і форматів освіти як відповідь на сучасні тенденції розвитку глобалізованого суспільства, що дозволяє розвивати ті людські якості та знання, які найбільш затребувані у економіці;
- розширення доступу до якісних освітніх послуг не залежно від місця проживання завдяки використанню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- підвищення інноваційності економіки та стимулювання розвитку нових видів бізнесу;
- можливість об'єднувати декілька освітніх закладів різного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня, що спрощує доступ до освітніх послуг, підсилює підготовку кадрів за необхідними освітньо-кваліфікаційними напрямками та сприяє створенню стрункої системи доступної безперервної освіти;
- зростання рівня продуктивності праці та стимулювання розвитку нових форм взаємодії у системі «освіта-бізнес», розвиток інноваційної інфраструктури, зростання валового регіонального продукту на душу населення [2].

Розвиток людських ресурсів в Україні відбувається у загальносвітових тенденціях, однак низький рівень життя, суспільно-політична нестабільність у державі, корумпованість та недостатні рівні оплати праці для освічених працівників, спонукають висококваліфіковані кадри емігрувати за кордон у пошуках роботи, що негативно позначається на сумарному інтелектуальному потенціалі держави. Відтак, ефективний економічний розвиток держави та регіонів не можливий без підвищення якості життя та достатнього фінансування людського розвитку, який нерозривно пов'язаний із розширенням мережі просторових інноваційних освітніх систем. Необхідним завданням розвитку людських ресурсів стає створення та ефективна реалізація концепції управління людським капіталом в Україні, основною метою якої є визнання людського ресурсу як вирішального чинника економічного зростання [3].

Перелік посилань:

1. *Can Disadvantaged Kids Ever Catch up with Better-Off Peers?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2013/05/06/000112742_20130506160255/Rendered/PDF/770860REVISED000PUBLIC00E2P0Jamaica.pdf.
2. Студінський В. А. *Теоретичні засади створення освітніх кластерів в Україні* [Електронний ресурс] / В. А. Студінський, В. О. Шевчук // *Економічний вісник університету*. – 2015. – Вип. 26 (1). – С. 50-54. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/есви_2015_26%281%29_10.
3. Чекан І. *Розвиток людського потенціалу та його вплив на соціально-економічний розвиток України* [Електронний ресурс] / І. Чекан. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/November/5.htm>.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Л.І. Тертична, к.е.н., доцент

Національний університет харчових технологій, м. Київ

Процес модернізації економічної системи України, її інтеграція до європейського і світового співтовариства потребують якісно нових та ефективних ресурсів та інструментів з застосуванням новітніх наукових концепцій господарювання, зокрема Цілей сталого розвитку (Sustainable Development Goals – SDG) затверджених на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році, що слугують орієнтирами для встановлення цілей на національному рівні та моніторинговим інструментом для вимірювання суспільного прогресу у 193 країнах світу. Проте, як показує світова практика забезпечити економічний розвиток без примноження людського капіталу неможливо, оскільки для здійснення змін повинні бути, з одного боку, організатори перетворень, з іншого – висококваліфікована робоча сила, яка б могла реалізувати ці ідеї на практиці.

Мета дослідження – проаналізувати взаємозв'язок накопиченого людського капіталу з досягненням цілей сталого розвитку.

В останні десятиліття економісти різних країн все більшу увагу приділяють аналізу впливу освіти на темпи і рівні економічного розвитку. Такий підхід ставить освіту в центр уваги і забезпечує теоретичний фундамент для розуміння того, як освіта може впливати на економічне зростання. Наприклад, Richard R. Nelson і Edmund S. Phelps розробили підхід до дослідження ролі людського капіталу як фактора економічного зростання, заснований на припущенні, що освіта є чинником, що сприяє як генеруванню і здійсненню технологічних змін, так і пристосуванню до таких змін. У ро-